

10. Raport o sytuacji społeczno – gospodarczej ґto ґwietokrzyskiego wojewodztwa w 2012p Publikacjґ opracowal ґwietokrzyski Oґrodek Badaґ Regionalnych. – 99p

Ротанов Г.М.

УДК 338.439:338.24.001

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. У статті розроблено наукові основи, методичні положення для виміру, оцінки й аналізу виробничого потенціалу та потенціалів, що його формують, а також виявлено особливості і розроблено практичні рекомендації щодо поліпшення використання і відтворення потенціалу на промислових підприємствах.

Ключові слова: управління, потенціал, промисловість, підприємництво, економіка, ефективність, якість.

Анотация. В статье разработаны научные основы, методические положения для измерения, оценки и анализа производственного потенциала и потенциалов, которые его формируют, а также выявлены особенности и разработаны практические рекомендации по улучшению использования и воспроизводству потенциала на промышленных предприятиях.

Ключевые слова: управление, потенциал, промышленность, предпринимательство, экономика, эффективность, качество.

Summary. The scientific bases, methodical positions for measurement, estimations and the analysis of industrial potential, and also features of use and practical recommendations on improvement of use and reproduction of potential at the industrial enterprises are developed.

The complex transformation processes that take place in national economy, have identified a number of theoretical and practical problems, which require primary solution. Transition to market relations occurs in conditions of absence of unified scientific and methodological bases. This makes it difficult to study the underlying processes occurring in industries.

One of the major issues of economic theory and practice is to create a methodological and methodical framework to measure, and assess the state and effectiveness of productive potential usage and reproduction. This is a problem in the industry, the economy of which points to the need for drastic measures to withdraw many of its branches out of stagnation. It is established that production potential is formed and developed on the basis of a number of principles, which include: complexity, integrity, substitutability and complementarity of its constituent elements of production, their reversibility, the ability to reproduction and acceptance of all kinds of impact and also its class character.

Keywords: management, potential, industry, business, economy, efficiency, quality.

Постановка проблеми. Особливість сучасного стану народногосподарського потенціалу полягає в тому, що в певній групі галузей він має негативний вектор спрямованості. Багато галузей народного господарства знаходяться у стані стагнації, сільське господарство у занепаді. Виробничий потенціал промисловості у даний час утратив свої кількісні і якісні характеристики.

Необхідність проведення робіт з відновлення, реконструкції і переоснащення багатьох галузей промисловості в умовах обмеженості фінансових ресурсів вимагає вибору ефективних управлінських рішень. В сучасних умовах економічне зростання промислової діяльності неможливе без якісного передбачення наслідків прийнятих управлінських рішень.

Від якості аналітичної та прогнозної інформації залежать можливості планування ефективного використання виробничого потенціалу та його складових елементів виробництва: основних засобів, обігових коштів та персоналу. Потреба в такій інформації ставить нові проблеми в сфері розробки ефективних механізмів управління діяльністю підприємств та галузей промисловості і вимагає перебудови методології виміру, оцінки та аналізу економічних процесів, які відбуваються в виробничому потенціалі промислових підприємств.

Застосування оновлених та діючих механізмів в системі управління дозволяє визначити комплексний вплив сукупності організаційно-технічних та економічних заходів на майбутній розвиток виробництва і підвищення його ефективності.

Як показують проведені дослідження, виробничий потенціал більшості галузей промисловості вимагає поліпшення як використання, так і його відтворення. Низький рівень відновлення основних засобів, утрата власних обігових коштів і змушене скорочення персоналу через зниження обсягів виробництва визначають необхідність проведення глибокого ешелонованого аналізу для виявлення причин, що обумовили ці явища. Однак використання традиційних методів виміру, оцінки й аналізу для вивчення глибинних процесів, що протікають у кругообігу виробничого потенціалу, в даний час недостатньо.

Ефективне та діюче управління будь-якою складною системою, чи управління підприємством або галуззю, може здійснюватися тільки на основі надійного економічного інструментарію, що чітко характеризує стан об'єкта у всіх частинах його складу і на всіх етапах його розвитку.

Як показують дослідження в галузі теорії формування, використання і відтворення виробничого потенціалу, багато теоретичних питань мають проблемний характер і дотепер частина з них є маловивченою. До них варто віднести в першу чергу інструментарій системного вивчення складних економічних структур, якими є як інтегральний виробничий потенціал, так і його складові; принципи їхнього формування; фактори, що визначають рівень їхнього використання і відтворення; методи оцінки та низка інших питань економічної теорії.

Не менш важливими є і питання вивчення складних, часом різноспрямованих процесів розвитку і деградації виробничих потенціалів галузей промисловості. Знання причин, які визначили як негативні, так і позитивні процеси, що протікають у галузях промисловості, мають допомогти визначитися в оптимальних управлінських рішеннях, спрямованих на поліпшення економічної ситуації в промисловості країни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження теоретичних основ та практичного застосування різних систем управління виробничим потенціалом промислових підприємств знайшли своє відображення в працях вітчизняних і закордонних учених: О. Байдика, К. Вілсона, С. Ніколаєвої, Л. Нападовської, О. Орлова, Є. Рясних, С. Сінка, С. Стукова, Л. Хлапенова, М. Чумаченка та ін.

При всій значимості проведених наукових досліджень, окремі питання управління виробничим потенціалом вивчені недостатньо. Вимагають подальшого розвитку питання розробки конкретних механізмів пошуку і реалізації внутрішніх резервів виробничого потенціалу промислових підприємств.

Постановка завдання. Метою статті є розробка наукових основ, методичних положень для виміру, оцінки й аналізу виробничого потенціалу та потенціалів, що його формують, а також виявлення особливостей і розробка практичних рекомендацій з поліпшення використання і відтворення потенціалу на промислових підприємствах.

Результати дослідження. Враховуючи, що виробничий потенціал являє собою складну економічну структуру, то нами систематизовано принципи його формування, основні з яких – цілісність, взаємозамінність і взаємодоповнюваність елементів та їх оборотність.

Базовий потужніший виробничий потенціал має розраховуватися на основі сформованих у сучасних умовах факторів: сировинного, технічного і часового, серед яких пріоритет належить сировинному фактору, у грошовому, а не у натуральному вираженні.

Досліджуючи особливості ресурсно-виробничого потенціалу, ми виділяємо потенціалоформуючі та потенціалозабезпечуючі фактори, які пов'язані з усіма елементами виробництва в кількісному і якісному відношеннях.

Єднання елементів виробництва забезпечує одержання кінцевого економічного результату при відомих витратах, що визначає існування економічного потенціалу, який представляє собою економічну структуру, котра проявляється в максимально можливій ефективності ресурсно-виробничого потенціалу. Закономірності формування і розвитку інтегрального виробничого потенціалу можуть бути розкриті не через окремо узяті закономірності його складових, а тільки через їхнє сполучення.

Результати дослідження свідчать про доцільність створення ієрархічної системи, що включає узагальнюючий і часткові показники декількох рівнів у залежності від особливостей об'єкта дослідження. Вимогами до створення статистично вірогідної системи показників є: очолювати її має єдиний узагальнюючий показник, який цілком дезагрегується на поодинокі показники першого рівня; усі показники системи, як узагальнюючий, так і показники першого рівня, повинні мати однакову розмірність, структуру та вектор спрямованості; часткові показники першого рівня мають бути виражені через показники другого рівня на основі функціональної залежності тощо; показники другого рівня мають характеризувати глибинні процеси економічної структури чи явища та однозначно вимірювати поодинокі показники першого рівня.

Використання статистично достовірної системи показників дозволяє визначити потенційно можливі значення поодиноких показників першого рівня, що характеризують рівень елементів економічної структури, а також узагальнюючого показника, що характеризує досліджуване явище чи структуру. На основі потенційно можливих величин ключових показників системи стає можливим зробити оцінку, визначити наявні резерви і ступінь досягнення потенціалу.

Одним з важливих прийомів дослідження стану виробничого потенціалу є визначення рівня його організації. З урахуванням специфіки промислових підприємств нами пропонується визначати узагальнюючий показник як суму «зважених» показників рівня організації сировинної зони і виробничого процесу.

Рівень організації виробничого процесу нами розглядається як сукупна величина рівнів організації основних, обігових коштів і персоналу, кожний з яких визначено набором уніфікованих показників. Конструкція усіх показників системи така, що кожний з них прямує до одиниці. У цьому випадку стає можливою оцінка досягнутого рівня.

Побудова системи показників для виміру, оцінки та аналізу ефективності використання і відтворення виробничого потенціалу заснована на єдиному критерії раціональної діяльності – досягненні мінімальних витрат при максимальному результаті. Необхідно використовувати агреговану систему узагальнюючого і трьох поодиноких показників, що розраховані на єдиній методичній основі, у єдиних вимірниках і являють собою функціонально зв'язані рівні виміру: узагальнюючий розчленовується на поодинокі показники першого рівня без залишку і, навпаки, сума поодиноких показників дає результат узагальнюючого показника. Поодинокі показники другого рівня формалізовані у виді економіко-статистичних систем уніфікованих показників, що відображають фактор ціннісного виміру продукції, ступінь використання потужнісного потенціалу, забезпечення ресурсом виробництва одиниці потужнісного потенціалу, структуру ресурсу виробництва та специфічні властивості елементів виробництва.

Дослідження дозволили встановити стійку тенденцію зниження економічної ефективності виробництва промислової продукції, причиною якого стало неухильне зростання матеріалоемності продукції. Показники трудомісткості та фондоемності істотно не впливають на економічну ефективність виробництва.

Аналіз причин, що визначають зростання матеріалоемності продукції, указує на: подорожчання вартості сировини, основні і допоміжні матеріали, тару і пакувальні матеріали; зростання витрат на

транспортування сировини; погіршення якості сировини, що поставляється; зростання втрат сировини при її транспортуванні та зберіганні; зростання енергоємності виробленої продукції; відсутність глибокої технологічної переробки відходів; зростання втрат виробленої продукції.

Нами біли вивчені глибинні процеси, що протікають в економіці промисловості, а також в чотирьох її галузях-представників: в деградованій галузі-банкруті; у галузі, що деградувала але починає відроджуватися; у рентабельній галузі, розвиток якої відбувається за рахунок власних джерел фінансування; у рентабельній галузі, що використовує позикові і залучені фінансові кошти.

В галузі-банкруті на економічну ефективність виробництва основний негативний вплив робили фактори відтворення, зокрема деградація структури відтворених елементів виробничого потенціалу і зростання питомих витрат його елементів на одиницю результату виробничої діяльності.

В галузі, яка деградувала але відроджується, основним фактором, що визначає зниження економічної ефективності виробництва є неухильне зростання матеріалоємності продукції. Незважаючи на це, в останній час там намітилася стійка тенденція підвищення економічної ефективності виробництва переважно за рахунок факторів використання. Фактори відтворення у всіх трьох елементах виробництва впливали негативно.

У рентабельній галузі, яка працює на основі власних коштів, спостерігається стійке зростання матеріалоємності продукції, збалансоване позитивною тенденцією підвищення ефективності витрат на утримання персоналу й основних виробничих засобів. Зростання економічної ефективності виробництва в цій галузі відбувається при різноспрямованому впливі факторів використання і відтворення.

У групі факторів використання головний вплив робив ступінь використання потужностей виробничого потенціалу, а в групі факторів відтворення: погіршення структури відтворених елементів виробництва і зростання витрат елементів виробництва на одиницю виробленої продукції.

У галузі, що використовує залучені і позикові кошти, неухильно підвищується економічна ефективність виробництва і його елементів, відчуваються позитивні зрушення в структурі елементів виробництва, переважно зниження матеріалоємності продукції. У цьому періоді трудомісткість продукції залишається незмінною і не впливає на формування результуючого показника ефективності виробництва. Однак фондоемність продукції зростає, що визначає декількома причинами, до числа яких варто віднести: технічне переоснащення виробництва на основі імпортного устаткування, зрушення у відтворювальній структурі інвестицій у бік збільшення витрат на будівництво нових і розширення діючих промислових підприємств.

В рентабельних галузях промисловості основним потенціалоформуючим елементом є оборотні виробничі засоби. Економічний ефект, закладений у них, формує ефект усього виробництва в межах 75-80%. Другим за значенням потенціалоформуючим елементом є праця персоналу – 14-16%, і третім – основні виробничі засоби – 6,0-9,0%. Слід відзначити чітко позначену тенденцію зростання значимості ефективності оборотних виробничих засобів і зниження значимості інших елементів у формуванні економічного потенціалу промислових підприємств.

Структура інвестицій у промисловості України обумовлена особливістю пережитого моменту економічного колапсу. Основним джерелом інвестування в промисловості є власні засоби – близько 90,0%, (з них половина – прибуток, половина – амортизаційні відрахування), банківські кредити – 6,0%, бюджетні засоби – 1,0%, інші – 3,0%, тобто основним джерелом інвестування є власні засоби.

При реальній рентабельності виробництва 3-4% прибуток не може забезпечити створення сприятливих фінансових умов для того, щоб власні кошти підприємств стали реальною основою для інвестування відтворення інтегрального виробничого потенціалу.

Дослідження підтверджують ефективність використання прискорених методів амортизації, що забезпечують умови для швидшого формування інвестиційного ресурсу. І, хоча в законодавчому порядку дозволено використовувати прискорені методи амортизації основних засобів, на практиці вони набули рідкого застосування. Причиною цього є прагнення промислових підприємств в економічних умовах, що склалися, забезпечити конкурентоздатність продукції за рахунок мінімізації витрат.

Використання власних джерел фінансування не може забезпечити, мабуть, простого відтворення інтегрального потенціалу, і що необхідно залучати для досягнення цієї мети або інвестиційний ресурс держави, або створити додаткові пільгові умови для проникнення іноземного капіталу в промисловість.

Потужнісний потенціал промисловості і всіх її галузей буде зменшуватися з причин списання через старіння його матеріальної основи і приведення її у відповідність з можливостями постачань сировини і задоволення попиту споживачів; швидкість відновлення потужнісного потенціалу буде залежати від джерела фінансування цього процесу – у випадку приходу іноземного інвестора період відновлення буде коротким, у випадку відновлення потужностей за рахунок власних джерел період відновлення може вийти за лінію економічного горизонту.

Ресурсно-виробничий потенціал промисловості і її галузей буде неухильно приростати за рахунок збільшення маси основних і оборотних засобів, обслуговувати які буде відносно менша кількість працівників; покращиться відтворювальна структура елементів виробництва, що відтворюються: підвищиться частка вартості активних елементів у загальній вартості основних засобів, зросте питома вага оборотних виробничих засобів у сумарній вартості оборотних коштів; зменшиться відносна чисельність працюючих, зросте рівень кваліфікації і зміниться статеві-віковий склад у бік «омолодження» персоналу і зростанню показника використання праці чоловіків.

Економічний потенціал промисловості і її галузей буде наростати, але винятково за рахунок зростання цін на вироблену продукцію; збільшаться витрати на амортизацію, ремонт і утримання основних засобів, переважно на робочі машини і устаткування; зросте матеріалоємність продукції за рахунок зростання

закупівельних цін на сировину і переважно імпортні матеріали (допоміжні матеріали, тара і тарні матеріали); ймовірно знизяться витрати на оплату праці і утримання персоналу. Така динаміка витрат елементів виробництва призведе до повсюдного зростання собівартості виробленої продукції і товаровиробники будуть змушені підвищити ціни на неї. Зростання цін буде спостерігатися і в галузях, які нині контролює іноземний капітал.

Інтегральний потенціал промисловості і її галузей буде неухильно наростати. Його виробнича й економічна складові зазнають змін: потужніший потенціал буде знижуватися при одночасному зростанні маси ресурсів виробництва, економічний потенціал буде збільшуватись винятково за рахунок зростання цін на вироблену продукцію.

Висновки:

1. Складні трансформаційні процеси, що відбуваються в народному господарстві, визначили низку проблем теоретичного і практичного характеру, які вимагають першочергового вирішення. Перехід до ринкових відносин відбувається в умовах відсутності єдиних науково-методологічних основ. Це ускладнює дослідження глибинних процесів, що відбуваються в галузях промисловості. Встановлено, що технології прийняття управлінських рішень, які раніше використовувалися в галузях промисловості, у ринкових умовах виявилися неадекватними.
2. Одним з головних питань економічної теорії і практики є створення методологічної і методичної основ для виміру, оцінки стану й ефективності використання і відтворення виробничого потенціалу. Ця проблема актуальна й у промисловості, стан економіки якої вказує на необхідність вживання радикальних заходів щодо виведення багатьох її галузей зі стану стагнації. Відсутність єдиного методологічного підходу до методичних прийомів вивчення питань стану і динаміки економічних процесів, що відбуваються в діяльності промислових підприємств і галузей, визначила необхідність розробки автором відповідних теоретичних і методичних питань.
3. Встановлено, що виробничий потенціал формується і розвивається на основі низки принципів, до яких можна віднести: складність, цілісність, взаємозамінність і взаємодоповнюваність складових його виробничих елементів, їхню оборотність, здатність до відтворення і сприйняття усіх видів впливу, а також класовий характер. Основні принципи, які не одержали теоретичного розвитку.

Джерела та література:

1. Кужель В. М. Моделювання ключових показників технічного розвитку підприємств / В. М. Кужель // Економіка : проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. – 2005. – Т. 1, № 201. – С. 157–163.
2. Павлова В. А. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка та стратегія забезпечення / В. А. Павлова. – Д. : ДУЕП 2006. – 276 с.
3. Поліщук О. В. Самоорганізація суб'єктів малого і середнього бізнесу / О. В. Поліщук // Економіка : проблеми теорії та практики : зб. наук. праць. – 2007. – Т. VIII, Вип. 231. – С. 1686–1691.
4. Риндіна А. В. Системний підхід до дослідження конкурентоспроможності підприємства / А. В. Риндіна // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2002. – Ч. I, № 34. – С. 207–211.

Сейтвеліев Э.

УДК 336.54

ФИНАНСОВАЯ СИСТЕМА И ЕЁ ОСОБЕННОСТИ В УСЛОВИЯХ ИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРЕОБРАЗОВАНИЙ

Аннотация. Глобализация всемирных финансовых рынков, открытие границ для финансового капитала, изменчивость агентских сборов, сокращение сроков расчетов по совершенным сделкам, неплатежи в секторе экономики, применение производных финансовых инструментов – всё это в большей степени привлекает внимание для нового осмысления роли и функций финансовой системы. Трансформация требуется не только в рамках национального устройства отдельных государств, но и в рамках глобального подхода с учетом особенностей формирования рыночного механизма в сфере финансовых отношений. Этот подход определяет изучение основ и предпосылок изменений в реальном производстве, практики трансформации – насколько она адекватна достигнутому уровню развития общества.

Необходимость оптимизации финансовой системы неоднократно рассматривается и исследуется и учеными и практиками, но отсутствие научно обоснованной методологии эффективного управления не даёт возможности количественно определить единое информационное поле, при отсутствии адекватных механизмов его регулирования. При использовании свойств адаптивного воздействия на внешнюю и внутреннюю среду возможно его управление, количественное определение и прогнозирование.

Ключевые слова: финансовая система, финансово-кредитный механизм, мировая экономика, интеграция, глобализация.

Анотация. Глобализация всемирных финансовых рынков, открытие кордонів для фінансового капіталу, мінливість агентських зборів, скорочення термінів розрахунків по зроблених операціях, неплатежі в секторі економіки, застосування похідних фінансових інструментів - все це більшою мірою притягує увагу для нового осмислення ролі та функцій фінансової системи. Трансформація потрібна не тільки в рамках національного устрою окремих держав, а й в рамках глобального підходу з урахуванням особливостей формування ринкового механізму у сфері фінансових відносин. Цей підхід визначає